

TENEN

Dansk Tekstilhistorisk Forening

19. årgang, nr. 1

2008/2009

Indhold:

LANDFANE anno 1633	side 3
1600-tals farver i praksis	side 6
Fristaden Christiania	side 10
TENEN inviterer	side 13
Postkort fra Rügen	side 14
Første julekalender i stof?	side 15
Boganmeldelser	side 16
Nekrolog	side 23
Arrangements- og udstillingskalender	side 24
Telefonliste for TENENs bestyrelse mv.	side 27

TENEN Dansk Tekstilhistorisk Forening

Formand: Annet Laursen Skjelsager, Dorthesvej 2, 3520 Farum, telefon 44 95 05 55

Næstformand: Lone de Hemmer Egeberg, Teglgården 66 st.th, 3460 Birkerød,
telefon 45 81 05 05

Kasserer: Bent Bille, Søndergade 66, 5620 Glamsbjerg, telefon 64 72 15 65

Giro nummer: 143-0130

Medlemsskab tegnes hos kassereren. I 2008/2009 er prisen pr. år 200 kr.

Husstandsmedlemsskab koster 300 kr.

Medlemmer får tilsendt tidsskriftet TENEN.

TENEN – Danish Society for Textile History

Tidsskriftet TENEN

Redaktion: Annet Laursen Skjelsager, Dorthesvej 2, 3520 Farum, telefon 44 95 05 55,

ePost *silke-annet@detail.dk* • Lis Slottved, telefon 74 63 03 50,

ePost *slottved@privat.dk* • Vibeke og Frits Lilbæk, telefon 48 17 16 47,

ePost *vofl3450@yahoo.co.uk*

Sats og billedbehandling: Frits Lilbæk • Digitaltryk: VesterKopi • ISSN: 0906–9526

Copyright © TENEN og forfatterne • 05.10.2008.

TENEN udkommer fire gange om året – sidst i månederne juli, oktober, januar og april.

Deadline for redaktionelt stof er seks uger før eller efter aftale med redaktionen.

Artikler og indlæg sendes til redaktionen

fx med ePost – eller maskinskrevet med brevpost.

Annoncepriser: 1/1 side: 525 kr. 1/2 side: 300 kr. 1/4 side: 185 kr. 1/8 side: 135 kr.

Ældre numre af TENEN kan købes ved henvendelse til foreningens kasserer

– så længe lager haves. Prisen er 50 kr.

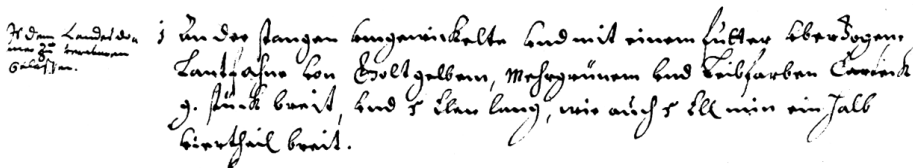
Ændring af sendeadresse meddeles til kassereren.

Internet: <http://tenen-dk.homeunix.org/tenen>

LANDFANE anno 1633

I 2008 har Gesellschaft für Schleswig-Holsteinische Geschichte 175 års jubilæum og Museet på Sønderborg slot har 100 års jubilæum. Det blev fejret med en udstilling om de slesvigske hertuger. Udstillingen startede på Schleswig-Holsteinische Landesbibliothek i Kiel den 15. marts og flyttede til Sønderborg Slot den 15. juni 2008.

Op til udstillingen blev områdets museer bedt om at levere relevante genstande. Museerne på Ærø blev også spurgt: Nej desværre, kun bygningsværker står tilbage. Ville det mon være muligt at fremstille en ny LANDFANE efter den gamle boopgørelse fra 1633?

Handwritten text in German script, likely a historical record or inventory. The text is written in cursive and appears to be a list or description of items, possibly related to the land banner mentioned in the text. The text is partially obscured by a redaction box.

Boopgørelse i 1633 efter hertug Christians død: *Ein den Stangen herumgewickelte und mit einem Futter überzogenen Lantfahne von Goldgelben, Mehrgrünen und Leibfarben Cartick. 9. stück breit, und 5 Elen lang, wie auf 5 Ell min ein halb viertheil breit.*

Oversat: *En landfane viklet om stangen og indpakket i et futteral af guldgult, søgrønt og livfarvet kartek. 9. styk bred, og 5 alen lang, ligeledes 5 alen minus en halv fjerdedel bred.*

Noter: *Museets oversættelse. Lybske alen á 57,5 cm.*

Lidt forhistorie ud fra boopgørelsen fra 1633 efter hertug Christians død: Han var ældste søn af hertug Hans den Yngre, lillebror til Frederik II. Hertug Hans den Yngre havde 6 sønner, men hertugdømmet var for lille til at blive delt, så ikke alle sønner måtte gifte sig og få arvinger. De overlevende brødre skulle arve de ugifte brødre så besiddelserne var bæredygtige.

*

Dagens lokale ærøske flag blev konstrueret i 1959 ud fra boopgørelsens oplysninger.

*

I slutningen af januar 2008 blev mit tekstilhistoriske værksted kontaktet af Ærø Museer vedrørende

den spændende opgave at rekonstruere hertug Christians landfane fra 1633.

Hvad er en landfane? Jeg tror at det var den som hertugens soldater skulle medbringe til slagmarken, når kongen kaldte.

Den såkaldte "Krigs Memorial" er en slags håndbog i krigsførelse i et fremmed land. Bogen har tilhørt Christian III og senere Frederik II som skænkede den til sin gode ven Holger Rosenkrantz, der som rigets marsk måtte have særlig god brug for dens anvisninger. På en illustration ses arkelimesteren, der er artilleriets anfører, foran en fæn-

Arkelimesteren med kanoner, krudt og kugler foran en gruppering med knægte, som har en stor fane i deres midte.

nik knægte, som har en stor fane i deres midte.

*

Hvilke farvestoffer kan være anvendt, og hvordan har de 9 farvede baner været arrangeret? Af hvilket materiale og hvornår var fanen fremstillet? Findes der mon en tegning heraf blandt kong Christian IV's papirer? - for han skrev og tegnede jo meget og blandede sig i alt muligt!

*

Mange spørgsmål og for kort tid til at finde alle svarene. Jeg spurgte Susanne Nielsen i Morud. Hun er væver og plantefarver og også velkendt af TENENs læsere. I løbet af

tre uger blev der både fundet egnet stof af fin uld og plantefarvet prøver – det skulle gå glat og hurtigt, hvis vi skulle kunne levere en færdig fane på 8 kvadratmeter, plantefarvet og håndsyet til udstillingen i Kiel og Sønderborg.

Februar i silende regn er ikke det bedste tidspunkt at plantefarve store stofbaner, så arbejdet skred kun langsomt frem. Syarbejdet gik i gang, da de første farvede stofbaner var klar den 3. marts. Der skulle guldbånd i hele kanten på begge sider, så øverste og nederste bane med guld blev syet først.

Den 20. marts – fem dage efter udstillingens åbning – kom de sidste stofbaner fra farvning, og jeg syede i døgndrift, hjulpet af 2 syersker. Det er begrænset, hvor længe man kan sy ad gangen, når det skal syes i hånden, for symaskinen var jo ikke opfundet dengang. Det blev til

Eva Vienberg har travlt.

Alle de medvirkende slog søm i ...

omkring 27.000 sting fordelt langs 90 meter sømme.

Søby værft har fremstillet den fem meter høje fanestang så den nederste meter kan skrues af. Det letter transporten, og på Sønderborg slot må denne bid også tages

af, da rummet ikke er højt nok til fanen i fuld længde.

Fanedugen blev færdig den 30. marts, og jeg bragte den til Søbygård på Ærø den næste dag.

Der var festlig modtagelse – Alle de medvirkende slog søm i, og så kunne vi bære fanen ud på vinde-

... og så kunne vi bære fanen ud på vindebroen og gøre klar til at fotografere dette blads forsidebillede.

broen i den lette brise for se det flotte resultat.

På Søbygård i den genopførte lade vil der være højt nok til fanen, og det bliver hjemstedet efter turen til Kiel og Sønderborg.

Søbygård er et gammelt voldsted bygget som jagtslot af hertug Hans den yngre. Kælderen under stuehuset er den oprindelige. Gården er nu under renovering, og man håber i løbet af nogle år at få de sidste længer færdig. Stuehuset

benyttes til skiftende kunstudstillinger og laden til koncertsal. Om sommeren er der voldspil i voldgraven og spisning i den gamle kælder under stuehuset.

Annet Laursen Skjelsager

- Udstillingen i Kiel og Sønderborg bygger på bogen "De slesvigske her-tuger". Redigeret af Carsten Porskrog Rasmussen, Inge Adriansen og Lennart S. Madsen og udgivet af Historisk Samfund for Sønderjylland i 2005.

1600-tals farver i praksis

Da jeg blev spurgt af Annet Laursen Skjelsager, om jeg ville være med til at rekonstruere en gammel landfane fra 1600-tallet, sagde jeg straks ja uden at forestille mig alle de forhindringer, jeg ville komme til at løbe ind i.

Jeg havde fået oplyst, at stofferne skulle indfarves i guldgul, søgrønt og leibfarbe. Så var det bare med at finde ud af, hvad disse beskrivelser kunne dække over.

Det ældste manuskript om farvning skrevet på dansk er Dorte Margrete Rosenbergs farvebog fra 1752. Den håndskrevne farvebog kom sammen med en række arkivalier og genstande fra herregården Hesselmed ved Oksbøl til Blåvandshuk Museum i 1975. Farveren Esther Nielsen har afprøvet og kommenteret opskriftsamlingen, som blev udgivet i 1984. Denne bog har været min væsentligste kilde, til trods for at den er ca. 100 år yngre end den fane, som skulle rekonstrueres.

Esther Nielsen finder dog i opskriftsamlingen paralleller til *Ars Tinctoria Fundamentalis* – oprindeligt en fransk farvebog – der udkom på tysk i 1682.

Guldgul: I Dorte Margrete Rosenbergs farvebog findes ingen opskrifter på guldgul. Derimod gult med engskær, birkeblade eller farvevisse (det sidste er oplagt i Vestjylland). Og der farves brandgul med gurkemeje og cochenille. Brandgul er en rødlig gul – som en æggeblomme, hvor hønen har fået græs! Brandgul blev den prøve, hvor jeg benyttede vau og tilsatte 5% krap.

Guldgul er efter min opfattelse en lidt mat gul, og her vil rejnfan være et godt bud. Endelig er det dokumenteret, at rejnfan har været en skattet farveplante syd for grænsen, hvor den originale fane menes at stamme fra.¹⁾

Jeg havde desuden eksperimenteret med at blande vau og rejnfan. Imidlertid gik det sådan, at både Annet og museet på Søbygaard var

mest begejstret for den brandgule, og det betød, at de øvrige farver blev justeret efter denne.

Søgrønt: Denne farve findes beskrevet i bogen med én opskrift – den eneste jeg har kunnet finde på dansk. Der skal benyttes spanskgrøn, som er fremstillet af presserester fra vinproduktion. Drueresterne lægges mellem kobberplader, og der opstår en eddikesyregøring, der går i forbindelse med kobberet. Farvningen foregår i kobberkedel med tilsætning af salt og eddike, en proces der kan vare flere uger. Farven er primært et resultat af en kemisk proces, der dannes kobberilte, som fæstnes til tekstilet og gør det grønt. Farven bliver mere eller mindre turkisgrøn afhængig af farvetiden og tilsætningen af spanskgrøn.

I bogen er der yderligere en opskrift af samme tilsnit, men her kaldes den blot Grøn Farve. Som læseren sikkert har gættet, er spanskgrøn meget giftig.

Jeg har ikke kunnet opspore, hvornår man begyndte at anvende spanskgrøn, men det gjorde man givetvis i 1600-tallet på professionelle farverier.

Turkisgrønne farver kan ikke fremstilles med emner fra planteverdenen, og strengt taget er disse farver også et problem i den kemiske farveindustri, da de indeholder tungmetaller.

Skal man fremstille en kold grøn uden giftige tilsætninger, findes der heldigvis en anden mulighed.

Først farver man en lidt mat gul, og dernæst overfarver man med indigo. Det er denne metode til

grønne farver, man ser anvendt på de gamle gobeliner. Men metoden er ikke uden problemer. Den gule skal helst have en ægthed der modsvare indigoen, ellers vil farvetonen dreje mod blå i forbindelse med falmning. Dette fænomen kan man også hyppigt iagttage på gamle gobeliner, bl.a. kan det ses på en serie, som hænger i riddersalen på Sønderborg Slot. Hvis den gule farve er for stærk og for klar, kommer man aldrig i nærheden af søgrønt. Jeg farvede med rejnfan, og inden jeg fik set mig om, havde jeg brugt al den gode rejnfan samlet på Middelfartvej, Banggårdsvej og i Gadsbølle til prøver og indfarvninger, der var mislykkedes. Ny rejnfan blev bestilt hjem fra England, desværre var kvaliteten ikke god, da den også indeholdt stilkene – meget fint raspet – og dette gjorde farven grumset. Til overfarvning benyttede jeg en natriumdithionit kype med indisk indigo. Det ville have været mere historisk korrekt at anvende indigo udvundet af vajt. Dette kunne bestilles hjem fra Frankrig, men efterhånden var tiden knap. Da den gule var mere grumset end forventet, blev den søgrønne også mere blå i tonen end forventet. På den anden side lå associationen til et oprørt hav lige for.

Leibfarbe: I Dorte Margrete Rosenbergs farvebog findes en opskrift på Liw farve under denne overskrift:

Liw = Farwe = Rød at farwe.
Der skal anvendes Liw farvetræ, som skal stå i blød i 14 dage. Dette oversætter Esther Nielsen med rødtræ, da det kræver denne lange

iblødsætning. Men Liw farve? Hun henviser desuden til *Ars Tinctoria Fundamentalis*, hvori leibfarbe optræder. Og den fremkommer på flere måder, f.eks. med cochenille, krap eller rødtræ. Der er ofte tilsat forskellige former for syre, der kan få farven til at vige lidt fra den røde.

Da jeg aldrig har farvet med rødtræ, kunne jeg ikke på baggrund af Rosenbergs opskrift udlede noget om farvestyrken.

Kunne internettet give svar vedrørende leibfarbe? Her blev jeg faktisk hurtigt henvist til en engelsk bog²⁾, der i en note oplyste følgende: "Leibfarbe (flesh colour), a red dyed entirely with cocheneal."

Men da jeg ikke er nogen ørn til tysk, kan jeg sagtens have overset værdifulde oplysninger på nettet. Så kom jeg i tanker om min veninde, der er opvokset i Tyskland og for øvrigt uddannet væver. Måske vidste hun noget? På sin boghylde fandt hun en titel³⁾, der beskriver middelalderens farver i klædedragten. Heri hedder det bl.a.: "Ins bläuliche spielende Rosatöne waren bei jungen Mädchen beliebt, kamen aber auch in der Männer- und Frauenkleidung unter der Bezeichnung *leibfarb* oder *incarnad* vor."

Med cochenille gives der faktisk et væld af rosa toner. Hvor stærk skulle jeg lave min indfarvning?

Cochinille lusen er en skjoldlus – en parasit, der lever af at suge plantesaft ud af værtsplanten, her figenkaktus. Lusen ser uanseelig ud, men lysten til at afprøve den som farvegiver må være opstået i samme øjeblik en lus engang i fortiden bristede ved en tilfældig berøring. Farvestoffet hedder karmin.

Billedet er fotograferet af Anni Bloch og er fra Lanzarote, se artiklen i TENEN 17. årgang nr. 4. I TENEN 17. årgang nr. 3 er der et billede af en hakketønde med rødtræ, som er klar til at blive malet til farvepigment.

Jeg vendte atter tilbage til Dorthe Margrete Rosenbergs farvebog, hvor cochenille opskrifterne varierer i procentsatserne 3 til 5. Det siger lidt om 1700-tallets farvesyn og måske også lidt om 1600-tallets. Min cochenille indfarvning lå på 5,25%. Det gjorde den, fordi jeg syntes det var vigtigt at farven blev afstemt i styrke efter den gule. Endelig skelede jeg også til ægtheden. Det var mit mål, at alle tre farver skulle have en ægthed på ca. 5, for at sikre en ensartet falmning.

Køkkenkaos: Et er at farve små prøver i køkkenet, noget andet er at håndtere en stofmængde på næsten et kilo på komfuret. Der kræves faktisk en flotte på 30 liter, men da min største farvegryde kun rummer 30 liter, var der ikke andet for, end at jeg måtte knibe flotten ned på 22 liter. Undervejs i arbejdet sendte jeg mange venlige tanker til de gasgruekedler, som jeg vidste stod hos Tine Bille oppe på Mors. Desværre forhindrede mit helbred mig i at rejse ud med opgaven. Så der var ikke andet at gøre, end at trække komfuret ud midt på gulvet, dække af med aviser og stille sig op på en stol, når stofferne skulle vendes i gryden. Det skulle de for øvrigt hele tiden – ellers blev de skjoldede. Jeg erfarede, at det virkelig kritiske punkt er, når temperaturen ligger mellem 38 og 60 grader, så skal stofferne vendes hele tiden. Præcis som når man arbejder med kemiske farver, f.eks. Remazol og Lanasyne.

I bryggerset blev der siet farvebade, og indigofarvningen foregik i badeværelset. Kort sagt stod huset på den anden ende. Havde det væ-

ret sommer, kunne nogle af processerne være foregået udendørs.

Selvom jeg havde lavet prøvefarvninger kunne jeg ikke opnå samme præcision, som hvis det havde været kemiske farver. Det mener jeg hænger sammen med, at plantefarver indeholder mange forskellige stoffer, der danner den enkelte farve. De frigives ved forskellige temperaturer, og det tager længere tid at opvarme en stor gryde end en lille med et par liter – også selvom man forsøger at forhale processen i sidstnævnte.

Havde jeg valgt at arbejde med kemiske farver, kunne jeg have styret de enkelte processer i højere grad. Omvendt ville stofferne aldrig have fået den autenticitet som de rent faktisk endte med at få. Stofferne fik altså det museale præg, som jeg tilstræbte. I detaljer ved vi ikke hvordan den originale fane så ud. Men den kunne godt have set ud, som den Annet og jeg fremstillede i februar og marts måned i 2008.

Susanne Nielsen

1. Inge Adriansen, Jens Ahlers und Dieter Lohmeier: *hertugerne af Slesvig og Holsten*. Udstillingskatalog på tysk/dansk. 2008.
2. Wolf-Rüdiger Baumann: *The Merchants Adventures and the Continental Cloth-trade 1560-1620*. Walter de Gruyter. 1990.
3. Heide Nixdorf, Heidi Müller: *Weisse Westen – Rote Roben*. Von den Farbordnungen des Mittelalters zum individuellen Farbgeschmack. Berlin, 1983.

Tenens sommertur 2008 gik til: **FRISTADEN CHRISTIANIA**

Lørdag morgen mødtes vi 15 mennesker i herligt sommervejr og gik i samlet trop til Christiania. Vi strejfede lidt om derinde, fandt blandt andet en bod med mange sjove strikkede huer. Ejeren fortalte at hun havde strammet sig specielt an fordi hun vidste at der skulle komme en tekstilhistorisk forening på besøg. Vi fandt snart ud af, at vi skulle tilbage til indgangen for at finde den cafe hvor arrangementet startede. Her stod kaffen og kagerne, der var bestilt i forvejen, parat til os; den rige chokoladekage fik ben at gå på! Cafeen er i hyggelig christianiastil, langvæggen er optaget af en billedfortælling der skildrer Fristadens historie. Mens vi

nød kaffen, kom Ilona Petäjmaa til. Hun står for den lokale håndarbejdsklub, hvor også christianitter deltager, og hun bor lige over for Christiania. Ilona interesserer sig specielt for strik og har skrevet to bøger der er udkommet på Politikens forlag: "Sjove Sjaler til store og små" og "Nitten nydelige Sjaler" – og hun har planer om flere bøger, ikke om sjaler. Hun fortalte levende både om sin egen baggrund og om sit forhold til Fristaden. Det tekstile er ikke det håndværk der er stærkest repræsenteret på Christiania – det fik vi demonstreret senere. Samtalen gled hurtigt over til de generelle forhold på Christiania, blandt meget andet organiseringen

Klar til oplevelser i Christiania ...

og stedets beslutningsprocesser. Man har delt sig op i områder, der dels er geografisk, dels er interesse-mæssigt bestemt. Hvert område tager beslutninger om egne sager – efter konsensusprincippet, dvs. man diskuterer sagerne indtil man er kommet til enighed. Sager af overordnet interesse besluttet på fællesmøderne efter samme princip.

Efter kaffen mødte vi vores rundviser, Nina Pontoppidan. Hun førte os først hen til en af væggene i cafeen hvor der hang et kort over området. Her fortalte hun om hvordan man rykkede ind på den forladte Bådsmadsstrædes Kaserne og gav den det nye navn. Hun fortalte morsomt om, hvordan hun selv blev christianit: Hun, som er svensk, kom nogle få år efter stedets etablering på besøg hos venner, der boede dér. Til hendes overraskelse spurgte vennerne fællesskabet, om det var i orden, at Nina flyttede ind. Sådan blev hun christianit, hun giftede sig med en hippie, som hun forsørgede med sin glaskunst, og som hun nu er enke efter.

Nina førte os rundt til alle hjørner af Christiania, og vi fik en mængde at se, som man slet ikke havde opdaget, hvis man var gået på egen hånd. Undervejs gav hun os mange spændende informationer, suppleret af Ilona der var med os rundt. Vi så på de meget forskellige bygninger, der blandt andet rummer boliger af lige så forskellige art, lige fra ombyggede skurvogne over interessante huse nær voldgraven, over naverens elegante pavillonagtige hus til de oprindelige kasernebygninger. Vi så den for-

nemme gule bygning, der har huset den ledende officer og hans tjener-skab, vi så bygningen, der har rummet sprængkviksølv og huset, hvor man afprøvede hvilke gifte, der virkede bedst på dyr, nabohuset hvor man kremerede de døde dyr - og den nyeste, store rødstensbygning kaldet Løvens Hus. Her bor Nina.

Kaserneområdet var i starten ret nøgent; det kan man næsten ikke forstå, når man går imellem de store træer og ser al plantevæksten. Imponerende er ikke mindst haven foran rødstensbygningen. Den er hegnet ind for at holde hundene ude, og man finder eksotiske vækster som figentræ og kiwifrugt busk. At gå langs vandet eller ud over den bro, som beboerne har bygget, er meget stemningsfuldt. Broen går over til den side af voldgraven, hvor man kan se den rende, der førte blodet ud i vandet fra de stikkere, der blev henrettet efter krigen i årene 1945-50.

Beboerne er meget forskelligartede. Der er hippier, kunstnere, lokale håndværkere og handlende samt folk fra det almindelige arbejdsmarked. De er alle normale borgere der betaler deres skat og deres lys og varme. I husleje betaler de 1100 kroner månedligt pr. person. Fælles for dem synes at være en god tone; det var dejligt at opleve, hvordan folk vi mødte, havde en venlig eller morsom bemærkning til Nina. Vi kom ind i Fristadens hyggelige butikker med fødevarer, beklædning og hvad man ellers har brug for. Et sted så vi Ninas glaskunst. Hun fortalte, at det der sælger bedst, er hendes små glastallerkener eller askebægre med de tre gule prikker, der er

Christianias mærke: det er de tre prikker over i-erne i navnet. Håndværk spiller en stor rolle i staden. En tømmerhandel med varer der er anskaffet billigt, betjener beboerne. Den ligger i en prægtig grøn træbygning, der har en fortid som ridehus på Vesterbro i København. Et sted udførte trædrejeren skønne ting, kvindesmedjen fungerer, de karakteristiske trehjulede cykler fremstilles, møbler og ovne klargøres til salg. Arne og jeg var ved at miste kontakten med den øvrige gruppe, fordi vi fordybede os for meget i de spændende ovne. Hos skomageren kan man få sig et par sko, syet specielt til ens egne fødder. Kunstnerne har deres galleri; for tiden har de i øvrigt en udstilling i Sverige. På internettet kan man finde frem til, hvornår de har deres ferniseringer, der plejer at være ganske festlige.

Christiania rummer forskellige institutioner. Der er en børnehave, der er teaterforestillinger (desværre for tekstilhistorikere er det med uregelmæssige mellemrum, så der ikke findes en rigtig teatergarderobe). Man har en afdeling for afvæning af alkoholikere. Som helhed har man i Fristaden en plads for skæve eksistenser, der ville have svært ved at finde en plads andre steder. En ting finder man sig ikke i på Christiania, nemlig handel med hårde stoffer. Det er lykkedes at holde den slags ude; men lidt hashhandel trives nok uofficielt selv om politiet i sin tid fjernede alle salgstederne. Nu er der kun den tilbage, som kom på Nationalmuseet, hvor der bliver passet godt på den! – Politiet undrer christianit-

terne sig noget over, fortalte Nina: Hvordan kan det hænge sammen, spurgte hun, at man i pressen hører at der ikke er mandskab nok til at rykke ud til nødstedte, når der kan være råd til dagligt at sende mellem 300 og 400 mand igennem Christiania?

Ét tema gik igennem alt hvad vi i øvrigt fik af informationer. Det var usikkerheden om Fristadens fremtid. Bliver regeringens planer om at oprette et moderne kompleks med luksusboliger på stedet til virkelighed? Vil de kommende beboere finde sig i at have en rest af Christiania liggende på området? Hvad bliver udfaldet af de retssager som beboerne har anlagt mod staten? – Christianias advokat kæmper ikke bare med sin modpart, men også med den løse struktur i Fristadens beslutningsorganer. - Hvor skal de beboere som ikke trives i normalsamfundet tage hen? Hvem skal betale for de sociale tiltag, som er gratisydelse på Christiania? Det er næppe uklart hvad denne beretnings forfatter krydser fingre for.

Ved frokosttid tog vi afsked med vore guider, nogle af os spiste på stedet, mens nogle få fortsatte til Strandgade og besøgte den grønlandske butik og restauranten ved den færøske og grønlandske repræsentation. Derefter sluttede turen henholdsvis med en havnerundfart i det herlige vejr og med et besøg i den imponerende glaskonstruktion af Tróndur Patursson som er udstillet på kajen.

Tak til arrangøren for en fin dag.

Bent Bille

TENEN inviterer til temadag:

I anledning af "Håndarbejdets dag" er der en udstilling og arbejdende værksteder i Kedelhuset i Hillerød:

Strik gennem 200 år
lørdag den 8. november 2008

Vi vil få en rundvisning af Anna-Margrethe Jonsson, Danske Folke-

TENEN inviterer til besøg:

Grundtvigs Hus i København
fredag den 6. februar 2009.

Huset blev indviet i 1908 og i 2005 blev freskomaleriet i Billedsalen smukt restaureret af konservator Søren Bernsted, som brugte to måneder på et stillads til tonerne af Johan Sebastian Bach. "Bach øger koncentrationen". Han rensede først hele vægdekorationen i gum mipane. Det er ugæret franskbrød, der bages halvt og nærmest kan suge snavs op. Det bruges som et viskelæder. Næste skridt var en vådrensning i en blanding af vand og barken fra et ostindisk træ, der pulveriseret virker som en mild sæbe. Så reparerede han med kalkmørtel og retoucherede pletter væk for til sidst at bygge maleriet op igen med pastelkridt og akvarelfarver. En lille mørk firkant til venstre for vinduet illustrerer, hvor meget maleriet er lysnet af restaureringen.

De første 100 år af husets historie har været begivenhedsrige. Et grundtvigiansk kulturcenter. Hotel med 80 værelser. Beslaglagt af tyskerne under 2. verdenskrig. I

dansere Region Hovedstaden, som er medarrangør af udstillingen.

*

Vi mødes i Kedelhuset, Christiansgade 3-5 lørdag den 8. november 2008 kl. 11.

Der er gratis adgang til udstillingen, og vi slutter af i cafeen for egen regning.

Annet Laursen Skjelsager

dag en moderne arbejdsplads for KAB som købte Grundtvigs Hus i 1972 af Kirkeligt Samfund.

Esther Grølsted, tekstilassistent på Nationalmuseet foretog i 2005 en typebestemmelse af samtlige dragter på maleriet i Billedsalen. Flere af dragterne findes nu på Nationalmuseet, der også har sikret sig de oprindelige skitser.

Det er os en stor glæde at Ester Grølsted vil fortælle os om billedsalens 77 bønder i nationaldragter, som pynter en strandeng til fest.

Vi mødes den 6. februar 2009 kl.13:45, Studiestræde 38. Deltagerpris for medlemmer er 30 kr. og 40 kr. for andre.

Tilmelding: senest 2. februar til Annet Laursen Skjelsager, telefon 44 95 05 55 – silke-annet@detail.dk

Postkort fra **Rügen**

Strandene på østsiden af Rügen er af meget høj kvalitet og sandet er af samme fin- og hvidhed, som Dueodde er berømt for. Strandkurvestole er til leje – prisen er 8 euro for en dag.

Badebyen Ostseebad Binz er gennemgribende restaureret og turisterne strømmer til. Hver sti fra promenaden til stranden med kurvestole er nummereret og markeret med et skilt – **TEXTIL STRAND** står der sammen med nummeret.

Overraskende (for os) er der skiltet to andre slags badestrande på Rügen: Hundestrand og så FKK strand. Den sidste slags er nøgenbadestrand; men navnet er Frei-Körper-Kultur strand og de har nærmest været årsag til en revolution i Østtyskland.

Nøgenbadning blev erklæret ulovligt af DDRs kommunistiske myndigheder i 1954 og skilte blev sat op alle vegne. Det udløste en protestbølge, og nogle fortsatte badningen, som de plejede. Regeringen og partiet måtte foretage en vending på 180 grader: Et cirkulære fra 1956 tillod lokale myndigheder at udpege særlige områder til nøgenbadere. Og lidt efter lidt blev den østtyske republik til et nøgenbaderparadis. Gennem mere end tredive år udgjorde frikropskulturen måske den eneste frivillige massebevægelse i DDR. Nøgenbadning var den rene fornøjelse, og man var velkommen uanset verdensanskuelse.

»Se hvor forbudt jeg var i DDR« er der skrevet på billedet.

vofl

ABGANG

20

TEXTIL STRAND

bewacht

Første julekalender i stof?

Jeg er fra 1941 og er den midterste af fem søskende. Vores mor var hjemmegående, som det hed den gang. Pengene var små, så jeg vil tro, at mor har syntes, at de julekalendere, der var i pap var dyre at købe, så hun har villet have én, som kunne bruges år efter år.

Far var billard-snedker, så vi havde altid rester af nyt grønt klæde hjemme.

Mor tog en strimmel klæde og syede et rødt fløjlsbånd ned i midten og broderede sorte streger og tal på det røde bånd. Ude i kanten syede hun en del små ting i filt og broderede nogle julemotiver. En uldgarnsdukke fik vatskæg og en hue i filt samt en knappenål i ryggen, så den kunne klatre en streg op hver dag.

Mor sendte kalenderen ind til avisen Politiken, der havde et tillæg, som hed NU. Hun fik idéen præmieret med 50 kr.

Året efter så man mange julekalendere i stof i butikkerne. Mor mente ikke, at hun før havde set sådanne til salg.

Allis Nørby Jensen

*Postkort fra Island:
Sælsskindssko der har uldne væ-
vede indlæg med en blå stjerne.
Den slags sko blev brugt op i det
20. årh.*

Vibeke

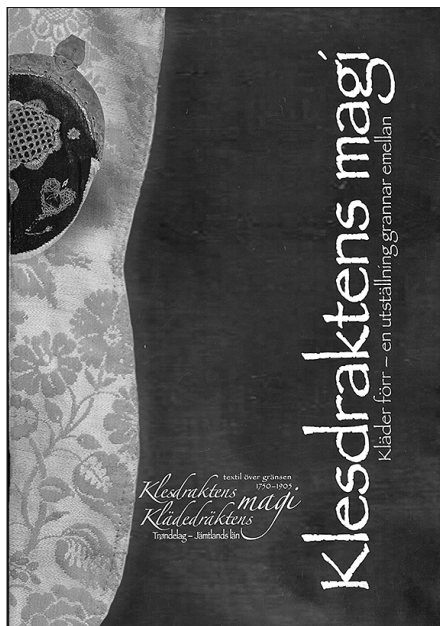
Ulla Oscarsson m.fl.: *Klesdraktens / Klädedräktens magi. Kläder förr – en utställning grannar emellan*. Trøndelag-Jämtlands län. Textil över gränsen 1750-1905. Udgivet af Jämtlands läns museum Östersund, Härjedalens Fjällmuseum Funäsdalen, Rørosmuseet Røros, Stiklestad Nasjonale Kultursenter Verdal og Sverreborg Trøndelag Folkemuseum Trondheim 2006. 54 sider, illustreret i farver på glittet papir. Hæfte/katalog. ISBN13: 978-82-90348-35-4. Pris ca. 50 kr.

I perioden 1988-92 var Berit Bjerkem fra Stiklestad Nasjonale Kultursenter i samarbejde med Nord-Trøndelag Bondekvinnelag i gang med et registreringsprojekt af gamle dele fra kvindedragter. I den forbindelse fik hun lyst til at undersøge, om der var tilsvarende dragtdele på den svenske side af grænsen. På hembygdsgården i Gäddede fandt hun en bul/ livstykke, der var meget lig den, hun havde fundet i Overhalla.

Dette blev udgangspunktet for klædedragtens magi.

I 2006 og 07 blev der afholdt en vandrestilling på 5 museer i grænseområdet mellem Norge og Sverige.

Det spændende ved dette meget flotte hæfte er, at ideen om, at der har været ligheder mellem landsdelene også i grænseområder er blevet dokumenteret. Samtidig har man beskæftiget sig med ulighederne i udbredelse og tidsperioden. Der er i studiematerialet taget hensyn til/ brugt stofprøver, kendskab

til økonomi og handelsveje, kvindernes hueformer, herreveste, kvindebul / livstykker, strikkede herrehuer, hjemmevævede stoffer, købestoffer og modeluner.

Det er et hæfte rigt på billeder og sammenligninger. Jeg tror der i Danmark er en tilsvarende lighed og forskellighed i vore folkedragter. Det er et spændende hæfte, der sætter fokus på andre værdier end de, der lige gælder for et afgrænset område.

Selv om det er et katalog, er det i kraft af sin opsætning på norsk/svensk og det righoldige billedmateriale fuldt ud brugbart som selvstændigt hæfte.

Vibeke Lilbæk

Elsa Krogh: *Småt for enhver – Væveopskrifter for fire skafter*. 36 sider, illustreret i farver. ISBN 87-89667-13-1. Pris 85 kr. Forlaget Hevil, 2007. hevil@mail.tele.dk

Elsa Krogh har tidligere udgivet et hefte om 8-skaft vævning (se TENEN 18. årg. nr. 1), og her er det så enklere anvisninger på ting som dækkeservietter, håndklæder, viskestykker, puder og stof til beklædning. Mest interessante er arbejderne i forskellige drejlsmønstre.

Lone de Hemmer Egeberg

Ole Zethner; Rie Koustrup: *Silkens veje: gamle tråde og nye netværk*. Koustrup & Co. 2007. 76 sider, illustreret i farver. Litteraturliste og stikordsregister. ISBN 978-87-91583-14-8. zet-kou@vip.cybercity.dk

Silkens veje er bogen for os, som har besøgt silkens lande – eller drømmer om at gøre det – og for dem der selv vil arbejde med det fine materiale. Den fortæller nemlig klart og overskueligt om silkesommerfuglen og silkens forarbejdning fra kokon til færdigt materiale. Der er også anvisninger for silkeavl til husbehov og glæde.

Vi får forklaringen på, at silkeavl aldrig rigtig er slået an i Danmark; de importerede kokoner har altid været billigere pga. den lavere arbejds løn. Og vi forstår hvorfor det fine silketøj ofte kan erhverves til meget lave priser. Forklaringen er at der flere steder i verden er tale om børnearbejde, fordi de små og smidige fingre er gode til at vinde

garnerne sammen, når tråden knækker. Vi kan modarbejde dette ved at nægte at købe af fabrikanter, der overtræder FN's børnekonvention.

Bogen er fuld af fine og instruktive fotos med gode tekster, og det er en moderne bog med historiske tilbageblik til hele verden. Ole Zethner er insektforsker og u-landskonsulent, mens Rie Koustrup er lærer, og det er denne kombination der giver den grundige, pålidelige og forståelige introduktion til emnet.

Og så er det jo et materiale af stor betydning for vore luksusforordninger.

Lone de Hemmer Egeberg

Projektet TRÅD er et samarbejde mellem Textilseminariet i Viborg og Silkeborg Museum om fortidens og nutidens tekstile håndværk. Se www.tråd.net

Anneli Palmasköld: *Textila tolkningar: Om hängkläden, drättar, lister och takdukar*. Nordiska Museets Handlingar 133, Stockholm 2007. Disputats. 236 sider, illustreret i farver. Engelsk resumé. ISBN 978-91-7108-519-1. Pris ca. 200 skr.

Textila tolkningar blev forsvaret som doktorafhandling i Lund i december 2007 og har været imødeset med forventning. I TENEN's omtale af Birgitta Svensson og Louise Waldéns bog *Den feminina textilen* (2005), årgang 17 nr. 1, mødte vi allerede projektet, og nu foreligger redegørelsen som en smuk bog med stringent analyse af mange nye spørgsmål: De hallandske særprægede tekstiler er blevet indsamlet til museer i Halland, men også til en række museer i Norden. Mange af TENEN's læsere har vel aflagt besøg i Frilandsmuseet ved Sorgenfri og ved den lejlighed besøgt Hallandsgården med den fornemme udsmykning af de forskellige typer af tekstile pyntestykker, som hørte til landsdelens indretning.

Forfatteren gennemgår omhyggeligt de forskellige ældre forskere og deres baggrund og hensigt med indsamlingen til museerne. Vi bliver opmærksomme på de vekslende perioders opfattelse af fortiden og inspiration til at gøre nyt. Men sjældent har det bidraget til at forstå de egentlige bevæggrunde for at producere og anvende disse tekstile prydenstande i deres egen tid, hvilket vi nu får en indføring i.

Det var en af årets store begivenheder, når kvinderne efter morgenmalkingen stod i døren til stuen og beundrede deres resultat, efter nattens hårde tørtørn med at få skuret alt træværk og hængt bonader op på væggene, på selve bjælkerne drætter og hængkläden (side 137).

Bogen er forsynet ikke bare med sædvanlige noter samt kilde- og litteraturhenvisninger. Dertil kommer en udførlig liste over den samling, som findes i Läns museet Halland. Heraf fremgår det, at et hængklåde er "broderet i hallandsøm", side 205, HM 7989, og ganske mange har "flätning og frans", som betyder trendfletning med trå-

denderne som frynse. Andre betegnes som "knuten och trådd bort", hvilket ifølge illustrationerne ser ud til at være filerede borter med mønsterstopninger. Langt hovedparten er dog vævet i de teknikker, som er blevet benævnt "opphämta"

og "munkabälte", mønstrene i rødt og blåt bomuldsgarn på hvid lærredsbund. Disse sidste har forfatteren især fæstnet sig ved i kapitlet "Om konsten att väva". Vi får her en personlig og varm redegørelse om det omfattende arbejde, der ligger bag tilblivelsen af alle disse ting. Et arbejde, som må forblive anonymt, for de eksisterende skriftlige beretninger om vævning blandt bønderne handler om de produkter, der som handelsvarer spillede en økonomisk rolle. Skildringen er en analyse af vekselvirkningen mellem mands- og kvindearbejde. Desuden granskes de

kønsbestemte og teknologiske forandringer, som fremstod i løbet af 1800-tallet med industriens fremvækst. Det fører til interessante modstillinger mellem borgerskabets kvinder og situationen for de kvinder på landet, som har frembragt det, der opfattes som folkekunst. Samlerne, enten private eller museer, har desværre ikke i tide stillet spørgsmål med henblik på det individuelle værk.

Bogens konklusion hviler på erfaringer fra en etnografisk ekskursion til Rumænien i maj 2007. Forfatteren har der oplevet et rigt bondehjem med kvindernes udstyr overdådigt lagt til skue i fine stuer, hvor ingen færdedes til hverdag. Dette syn har rejst en række spørgsmål, som sætter indsamlingen af hallandske tekstiler til museerne i relief: Er disse samlinger en form for losseplads for forspildte brudeudstyr? Eller har de undersøgte tekstiler været arvestykker, som ikke er blevet anvendt efter at de personer, som tilvirkede dem er døde? Eller var man blevet træt af at tage disse ting frem regelmæssigt og lægge dem bort til næste gang? Den type spørgsmål findes der ikke mulighed for at besvare, fordi indsamlingen er sket uden at sikre dokumentation på disse områder.

Før vi lægger bogen bort, er der spørgsmål, som vi kan forsøge at komme nærmere, idet vi fastholder de udsagn, som kan hentes fra genstandene i sig selv. I forfatterens foreløbige præsentation i det tidligere nævnte værk af Svensson og Waldin fra 2005, side 145, er et

broderet hængklæde fra 1863 forsynet med den oplysning, at det stammer fra den nordlige del af Halland, og er udført i hallands-söm. De mønstervævede tekstiler henføres især til Hallands sydlige del. Det er hovedsagelig disse, der er analyseret i disputatsen fra 2007.

Forskellen mellem Hallands nordlige og sydlige tekstiler ville være interessant at få belyst nærmere: De genstande, der er beskrevet i afhandlingen, synes at høre til i perioden fra slutningen af 1700-tallet og cirka hundrede år frem. Gælder det mon både de vævede og de broderede? Hvordan forholder

det sig til selve byggemetoden for rygåsen. Sådan en stue har en ås midt i tagryggen, båret af stolper eller suler, og bærer selve tagfladerne. Dette er synligt og præger stuen ved det store tagrum, der netop må indbyde til at anbringe dekorative

tekstiler til højtid. Konstruktionen har været kendt i Halland i det mindste fra 1600-tallet, som det er beskrevet af Peter Michelsen i Frilandsmuseet ved Sorgenfri, 1973, side 72ff. Men ildstedet med den murede skorsten, som afhjalp tilsoadning af stuen, kan måske have været det, som gav stødet til lejlighedsvis at udsmykke med tekstilerne?

Halland grænser mod syd op mod Skåne, som i den danske tid blev regnet for Danmarks rigeste væveegn, med specialhåndværkere i Malmø, Ystad og flere steder til linnedvævning, drejlsvævere og flere arter. Palmsköld refererer på si-

de 85 ff. de mange navne på forskellige borter, som forekommer i vævningerne, og flere af disse ses med oprindelse i Skåne. Det må derfor have sin rimelighed at sammenligne med forholdene på Bornholm, hvor adskillelsen fra Skåne efter 1660 fik afgørende betydning for vævningen. Det har anmelderen beskrevet for dækketøjets vedkommende i Charlotte Paludan m.fl., Damask og drejl, Dækketøjets historie i Danmark, 1989. Det som før 1660 havde været under udvikling som professionelle, mandlige håndværk, blev for bornholmerne hurtigt afbrudt.

Efterhånden blev det kvinder, der lærte sig enklere vævemåder og arbejdede som specialister for øens befolkning. De mere komplicerede mangeskaftede vævebindinger blev importvarer, måske fra Lübeck, måske fra Danmark. Men i Skåne fortsatte håndværket, medens der også efterhånden kom specialister, nogle af dem kvinder, på landet, som kunne udføre flamskvævninger og andre fornemme varer, som bekendt fra Ernst Fischers og andres kyndige forskning. Hvilke impulser har det bragt til Halland? De meget sirlige hallandske vævninger, forfatteren har beskrevet, må tyde på særdeles kyndig baggrund, og på nogle overgange fra mandlig til kvindelig produktion, som måske er af anden karakter, end vi har fået beskrevet.

Broderiet må jo så have en vis anden forudsætning, hvordan og hvornår?

Hallandssøm med rød bomuldsgarn på hvidt lærred er næppe af meget høj alder, men motiver og genstandstyper kunne det være interessant at få nærmere uddybet. Meget er foregået i de svenske landsdele, også Blekinge fik fx sine lignende særpræg.

Nogle kik over Kattegat og Østersøen til andre dele af den danske verden, som i sin tid har været fælles, ville måske ikke være forgæves. På Sydfyn havde bønderne på halvøen Horneland nogle håndklæder, som var beregnet til at hænge op på omhængssengene, men som i dekoration kan tåle en sammenligning med nogle af de

hallandske med blå borter, vævet eller broderet og ligeså med håndklæder fra Vierlanden nær Hamburg. På Falster blev der fremstillet broderier med stopning på net, enten fileret eller knyttet på en ramme, for

øvrigt lignende teknik som den norske telemarkbinding. Ligeså fra 1840erne smalle håndklæder af ganske fintvævet lærred og broget frit broderi.

Spørgsmålene her skal imidlertid ikke fortone læsningen af den foreliggende afhandling: En anderledes og betagende skildring af de anonyme kunstværker, som hallandske bondekvinder med flid har tilvirket til deres hjem, og som heldigvis har fået deres plads i et museum med en tænksom og samvittighedsfuld førsteantikvarie. Der er med denne bog kommet lys på nogle hidtil oversete værdier ved disse tekstiler.

Hanne Frøsig Dalgaard

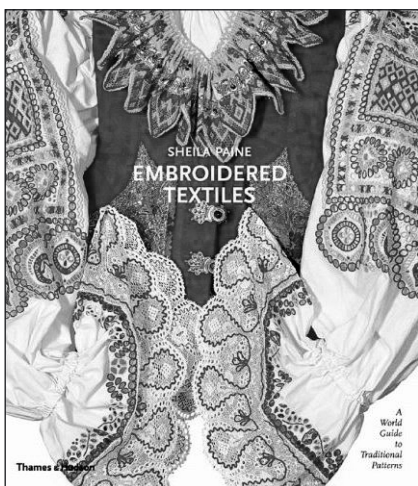

Sheila Paine *Embroidered Textiles: A World Guide to Traditional Patterns*. London 2008. 240 sider illustreret i farver. Pris £ 29,95. ISBN 978-0-500-51394-1

Bogen udkom første gang i 1990 med titlen *Traditional Patterns from Five Continents*, men siden har forfatteren erhvervet og fotograferet adskilligt mere på auktion og rejser, og det er de mange fine farvegengivelser af dette enorme materiale, der gør dette til en helt ny bog – og så til en overkommelig pris.

Fire afsnit dækker alle tænkelige aspekter af emnerne regionale forskelle, snit, materiale, teknik, mytologiske og religiøse symboler og broderi som beskyttelse og dekoration.

Danmark er repræsenteret ved en enkelt bænkedyne med uldbroderi og kort omtalt hedebosyning. Sammenholdt med andre landes farvestærke og ekspressive broderi

tager det danske sig noget tamt ud, og der findes jo heller ikke nogen litteratur på fremmedsprog om emnet.

Så meget mere må vi imponeres over denne globale pragtpræsentation med farvefotos på alle opslag og korte, koncise beskrivelser samt orientering om sammenhænge og karakteristika. I afsnittet om broderiets magi vil det især være forklæderne og deres beskyttende kraft, der fanger vor opmærksomhed.

Afslutningsvis er der leksikon over sting, bibliografi og oversigt over tekstsamlinger samt gode råd til samleren.

Lone de Hemmer Egeberg

Vignetten for oven er et broderimotiv fra græske Skyros med et "hane-dyr", der holder grene med blomster.

Bogens omslagsbillede er en brude-bluse fra Slovakiet.

Britta Hammar og Pernilla Rasmussen: *Underkläder. En kulturhistorie*. Signum. Stockholm 2008. ISBN 978-91-87896-93-4. 251 sider med mange sort/hvide- og farveillustrationer. Pris 340 SEK + forsendelse.

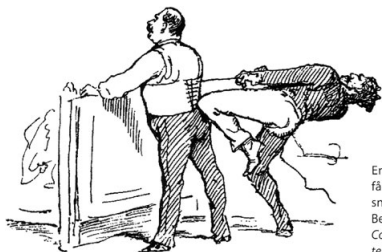
I forlagets præsentation kan man læse: *Underkläderna är det första vi tager på om morgonen och det sista vi tager av oss på kvällen. Underkläderna bär vi närmast kroppen och alla har vi en relation till dem.*

De värmer, stödjer og skyddar vår kropp. De kan vara strikt funktionella eller sensuelle och utmanande.

Länge gick underkläder under benämningen "de oänmärbara".

*

Bogen er for kvindeundertøjets vedkommende et fyldigt opslagsværk med grundig beskrivelse i ord og billeder af udviklingen fra 1700-tallet til i dag.

En kraftig man får hjälp med att snöra in magen. Bertall, La Comédie de notre temps, 1874.

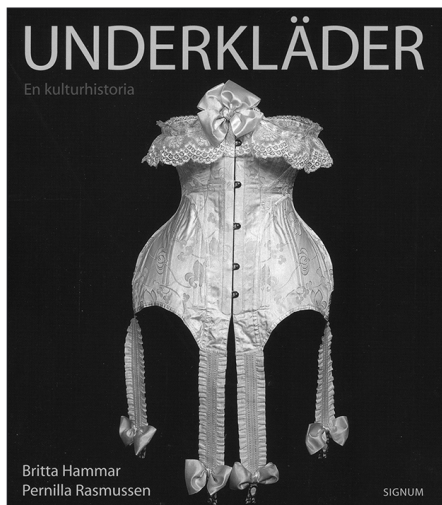
Herreundertøj omtales undervejs, men det tilgængelige museumsmateriale har været begrænset set i forhold til kvindeundertøj.

*

Underbukser til kvinder er mærkeligt nok et klædningsstykke, som

først kom i almindelig brug i det senere 1800-tal. Forfatterne fortæller om deres indtog i Sverige sammen med den danske prinsesse Sofia Magdalene, som havde tre dusin caleçons med, da hun i 1766 blev gift med den senere Gustav III.

Bogen har i øvrigt en illustreret registrering af de ældste eksisterende underbukser i Sverige – de sidder på dukken Sofia Albertina, som dateres til perioden 1750 til 1775.

Bogen handler i sin mangfoldighed både om modens trend, materialer, fremstilling og handel.

Den har en flot historisk gennemgang med mange relevante illustrationer i form af fotos, tegninger og skitser.

Sidst i bogen er et antal illustrerede registreringer ligesom der bringes et engelsk resumé. Der er også en note-liste samt en kilde- og litteraturfortegnelse. Jeg savnede dog et stikordsregister.

Vibeke Lilbæk

Nekrolog: **Astrid Dueholm er død**

Endnu en af TENENs støtter har forladt os. Astrid var født i 1921 og havde længe været pensioneret, da hun gik ind i TENENs bestyrelse i 1996. Hun sad i bestyrelsen i to perioder og var næstformand i den periode, hvor jeg var formand. Derfor kom vi også til at arbejde tæt sammen om flere projekter, bl.a. forklædeprojektet.

Astrids faglige baggrund var folkeskolen, og hun havde i en længere årrække været ansat på Haderslev Seminarium, hvor hun varetog undervisningen i liniefaget håndarbejde. Astrids mand havde ligeledes været ansat på Haderslev Seminarium, men hun var blevet enke, da vi lærte hende at kende i TENEN.

Astrid havde nogle andre vinkler på tekstil, og fordi hun var en del ældre end de øvrige bestyrelsesmedlemmer, havde hun personlige erfaringer med noget, som vi andre kun havde andenhånds kendskab til.

Astrid åbnede døren til Sønderjylland. Det betød, at der blev registreret mange gode forklæder i området og mange oplysninger om emnet blev skaffet til veje.

Astrid boede i en fantastisk funkisvilla på Åstrupvej i Haderslev. Huset var fyldt med antikviteter, kunst og mange former for tekstil og håndarbejde. Som besøgende måtte man bare opleve det hele, og hvis man spurgte, var der en historie gemt i hver eneste ting.

I slutningen af 1990-erne tog jeg voksenunderviseruddannelsen på Odense Seminarium. Derfor havde

jeg også stor glæde af at diskutere pædagogik med Astrid, og fordi vi tilhørte to forskellige generationer, gav det samtalerne en særlig dynamik.

Vi forlod bestyrelsen med et års mellemrum, og desværre gik det sådan, at vores forbindelse efterhånden ebbede ud. Men de gode minder og forklæderne, som Astrid forærede mig, vil altid være der.

Susanne Nielsen

Anne Ries 75828459 **efterlyser litteratur om løbbinding**. Redaktionen kan bidrage med:

- H.P. Hansen: *Løb og løbbinding*. Århus, 1937.
- Historisk værksted Giver: "*Løbbinding*". pdf-fil på GiverCD.
- Løbbinding er et gammelt håndværk måske bedre kendt som halmbinding. Løbbinding er kendt over hele verden, hvor man til alle tider har brugt de materialer, man havde til rådighed, til at fremstille primært skåle og fade. Teknikken går ud på at bevikle en "sjæl" og så sy sammen ind imellem sådan, at man kan lave en form. Citat fra www.spindelvaeven.dk
- Søgning på www.google.dk med søgeordet "løbbinding" giver ca. 4000 hits.

Verdens ældste tekstil?

Tekstilkonservator Irene Skals fortæller: *Et meget lille stykke af et tekstil - det måler kun 5 x 3 mm - kom til Nationalmuseet for at blive undersøgt. Det stammer fra Jordan, er fundet ved en arkæologisk udgravning og er via en omvej gennem Berlin og Københavns Universitet havnet på mit bord. Det ser ikke ud af ret meget - med det blotte øje ligner det bare lidt jord, og den måde, det var pakket og sendt, signalerede ikke dets særlige betydning. Det var sat fast på et stykke pap, som lige kunne passe ned i en filmrullebeholder ... det er over 8000 år gammelt ...* Historien fortsætter: www.natmus.dk/sw62628.asp

ARRANGEMENTS- OG UDSILLINGSKALENDER

TENEN inviterer: *Strik gennem 200 år lørdag den 8. november 2008.* Mødetid kl. 11 i Kedelhuset. Christiansgade 3-5 i Hillerød. Læs mere om turen på side 13.

TENEN inviterer: *Grundtvigs hus fredag den 6. februar 2009.* Mødetid kl. 13:45 Studiestræde 38 i København. Læs mere om turen på side 13.

TENENs generalforsamling: planlægges lørdag den 14. marts 2009 i Værløse. Se nærmere i næste nummer.

Vendsyssel Kunstmuseum:

Nyophængning af bl. a. Berit Hjelholts værker. Til 25. 1. 2009.
Adr.: P. Nørkjærs Plads 15, 9800 Hjørring

Nordjyllands Kunstmuseum:

Artapestry. Væveudstilling. 8. 11. til 11. 1. 2009.
Adr.: Kong Christians Allé 50, 9000 Aalborg

Skanderborg Museum:

Bly, Ler og Tråd, med tekstildesigner Jytte Harboesgaard. Til 16. 11. 2008.
Adr.: Adelgade 5, 8660 Skanderborg

Textilforum:

Sømandstrøjer, S.N.S. Til 30. 11.

Mette Birckner, billedvævninger mm. Til 9. 11. 2008.

Anne Marie Helgers kjoler. 16. 11. 2008 til 8. 3. 2009.

Dagsarrangementer for børn i efterårsferien.

Adr.: Vestergade 20, 7400 Herning

Lystbækgaard:

Lær at spinde på rok. Mini-kursus. 26. 10. 2008 kl. 13-17.

Adr.: Lystbækvej 1, Lystbæk, 6990 Ulfborg

Ringkøbing-Skjern Museum: Abelines Gaard

Udstilling og arbejdende stande: Vævning v/ Inger Larsen, 14. 10. Strikning og garnbinding ved Birthe og Stig Andersen, 15. 10. 2008.

Adr.: Sønder Klitvej 87, Haurvig, 6960 Hvide Sande

Ringkøbing-Skjern Museum: Bundsbæk Mølle

Udstilling og arbejdende stande: Strømpenisser v/ Gerda Jespersen. 14. 10. Hatte v/ Grethe Bernhard. 18. 10. 2008.

Adr.: Bundsbækvej 27, Dejbjerg, 6900 Skjern

Museum Sønderjylland: Drøhses Hus

Dåbstøj, Kristenklæder. Dåbstøj fra 1600-tallet til nu. Til 30. 12. 2008.

Adr.: Storegade 14, 6270 Tønder

Valdemars Slot:

Japanske kimonoer, udført af Masu Yamamoto. Til 19. 10. 2008.

Adr.: Slotsalléen 100, Tåsinge, 5700 Svendborg

Hørvævmuseet på Krengerup Gods:

Tove Obbekær, billedvævning. Til 19. 10. 2008.

Vestafrikanske tekstiler v/ Annette Sonne. 11.10 - 19.10.2008.

Adr.: Nårupvej 30, 5620 Glamsbjerg

Den Fynske Landsby, Enkesædet:

12-19. oktober kl. 11.00 - 15.00 Knipleskole for børn fra 7 år.

Adr.: Sejerskovvej 20, 5260 Odense S

Køge Museum:

Navnemærkning – især med nål og tråd. Til 29. 3. 2009.

Adr.: Nørregade 4, 4600 Køge.

Holbæk Museum:

Dragter, kjoler og tilbehør fra Eriksholm herregård. Til 21. 12. 2008.

Håndarbejdets dag, aktiviteter overalt i museet. 6. 11. kl. 15-20.

Café med Tema – medbring eget håndarbejde, kl. 15-18: Sortsyning. 29.

10, Strikkede julekurve. 12. 11, Sammentræksyning. 26. 11. 2008.

Adr.: Klosterstræde 18, 4300 Holbæk

Galleri Soli:

Franske gobeliner af La Martinerie. 20. 10. - 31. 12. 2008.

Adr.: Sandvedvej 46, 4262 Sandved

Vikingeborgen Trelleborg:

Tekstilweekend. Prøv at brikvæve, slentre, karte eller spinde. 18. + 19. 10.

Adr.: Trelleborg Allé 4, Hejninge, 4200 Slagelse

Vikingskibsmuseet: Anløbsbroen

Vævning af ulddug til nyt sejl v/ Anna Nørgaard (nogle dage).

Adr.: Vindeboder 12, 4000 Roskilde

Skovhuset ved Søndersø:

Huset i Asnæs i Skovhuset, bl.a. Margrethe Agger. Til 26. 10. 2008.

Adr.: Skovhuset ved Søndersø, Ballerupvej 60, 3500 Værløse

Cobra-rummet ved Sophienholm:

Flyvende fantasier - fra skitse til tekstile udsagn, med Eli Berg Pedersen, Birgit Raahauge, Anna Thule, Berit Rosquist, Lisbeth Degn Jensen, Nine Scherling og Gina Hedegaard Nielsen. 8. 10. - 19. 10. 2008.

Adr.: Nybrovej 401, 2800 Kongens Lyngby

Greve Museum:

Hedebosyning - en verden af variationer. Til 31. 12. 2008.

Adr.: Greve Museum, Bækgårdsvej 9, 2670 Greve

Væveskolen i Greve:

Foredrag: Vævede og strikkede tekstiler i Peru v/Karina Nielsen. 20.11. 2008 kl. 19. Pris: 50 kr. (ved indgangen), tilmelding: vaeveskolen@hotmail.com

Adr.: Greve Borgerhus, Greveager 9, 2670 Greve

Rødovregaard:

Plantefarvernes julemarked. 22. og 23. 11. 2008

Adr.: Kirkesvinget 1, 2610 Rødovre

Kunstindustrimuseet:

1001 Sting. En studieudstilling om broderifirmaet Eva Rosenstand - Clara Wæver. Til 31. 12. 2008.

Adr.: Bredgade 68, 1260 København K

Officinet - Danske Kunsthåndværkere:

Tekstildesigner Dorte Østergaard Jakobsen. 24. 10. til 29. 11. 2008.

Adr.: Bredgade 66, 1260 København K

Københavns Domkirkes Museum:

Kåber til biskopper. Tirsdage, onsdage og torsdage kl. 10-14. Til 16. 10.

Adr.: Vor Frue Kirke, Nørregade 8, 1165 København K

Folkeuniversitetet, København:

Hold: 5296: Klædedragtens historie belyst gennem maleriet v/Anne-Sophie Fisher-Hansen. Mandage til 24/11 2008 kl. 12.15.

Tilmelding: Folkeuniversitetet, Købmagergade 52.

Adr.: Købmagergade 50, 1150 København K

Malmöhus slott:

Vävt - kurdiska mattor och skånska täcken - Kelim och Rölakan. Till 11. 1.

Adr.: Malmö Museer, Malmöhusvägen, S-201 24 Malmö

TENENs kalender udarbejdes på grundlag af arrangementer i *KultuNaut* – Den Elektroniske Kulturkalender. Yderligere oplysninger samt illustrationer modtages gerne direkte fra arrangører og deltagere. Deadline for korte meddelelser er ca. to uger før bladet udkommer. Send oplysningerne til Vibeke Ervø, som koordinerer listen.

Telefonliste for TENENs bestyrelse mv.

<i>navn</i>	<i>adresse</i>	<i>telefon / ePost</i>	<i>hverv</i>
Annet Laursen Skjelsager	Dorthesvej 2 3520 Farum	44 95 05 55 <i>silke-annet@detail.dk</i>	formand + redaktion
Lone de Hemmer Egeberg	Teglgården 66 st.th 3460 Birkerød	45 81 05 05 <i>dehemmeregeberg@gmail.com</i>	næstformand
Bent Bille	Søndergade 66 5620 Glamsbjerg	64 72 15 65 <i>familien.bille@get2net.dk</i>	kasserer
Lis Slottved	Hjarupvej 10 6200 Aabenraa	74 63 03 50 <i>slottved@privat.dk</i>	sekretær + redaktion
Vibeke Lilbæk	Kollerødvej 39 3450 Allerød	48 17 16 47 <i>vofl3450@yahoo.co.uk</i>	redaktion
Anni Bloch	Thingvalla Allé 5, 2300 København S	32 59 59 77 <i>annibloch@gmail.com</i>	bestyrelse
Tina Ejlertsen	Ravningvej 10, Ravning, 6760 Ribe	75 43 77 06 <i>tina.ejlertsen@get2net.dk</i>	bestyrelse
Hanne Frøsig Dalgaard	Bredebovej 33, 6.tv 2800 Lyngby	45 88 32 67 <i>hfd@tdcadsl.dk</i>	suppleant
Margit Ambeck	Lyshøjgårdsvej 87, 1.th 2500 Valby	36 30 61 50	suppleant
Flemming Lund- holm	Ravningvej 10, Ravning, 6760 Ribe	75 43 77 06	suppleant
Lucie Borgsmidt- Hansen	Broholms Allé 28 2920 Charlottenlund	39 64 31 85	revisor
Susanne Nielsen	Sasserød 16 5462 Morud	64 83 11 26	korrektur, forklæder
Vibeke Ervø	Åfløjen 4, 2. tv 2700 Brønshøj	44 85 18 44 <i>ervo@mail.dk</i>	kalender
Frits Lilbæk	Kollerødvej 39 3450 Allerød	48 17 16 47 <i>vofl3450@yahoo.co.uk</i>	redaktion, webmaster

TENENs hjemmeside bliver opdateret når der udkommer et nyt nummer – blandt andet med Internet henvisninger og nummerets billedgalleri i farver.

Brug efterårs- og vinteraftnerne til at tjekke TENENs hjemmeside:

<http://tenen-dk.homeunix.org/tenen>

TENENs julegavetips:

Medlemsskab af foreningen – 200 kr. inklusive de allerede udkomne numre af bladet i denne årgang. Publikationer: “I Jomfru Fannys gemmer” – 30 kr. “Tråden i øjet. Noter til engelsk sytråds historie.” – 75 kr. CD-rom'er: “Folkelige broderier fra Sydslesvig” – 80 kr. “Folkelige broderier fra 6 danske øer” – 125 kr. I tillæg til de nævnte priser kommer forsendelsen! – *Henvendelse til Annet Laursen Skjelsager.*

På en dejlig solskinsdag i maj sad Hanne Eriksen og nørklede på trappen til Gammelgård i Herlev.

Det hun havde i hænderne, var begyndelsen til en syet bold med en prop i livet. På billedet af bolden kan man tydeligt se, hvordan den er inddelt i felter, der efterhånden bliver fyldt ud med knaphulssting i forskellige farver.

Vibeke

